

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Предметом статті є аналіз функціонування комп'ютерних термінів у термінологічних системах української та англійської мов. Розглянуто та проілюстровано основні шляхи перекладу англійських комп'ютерних термінів українською.

Мова як засіб спілкування має яскраво виражений соціальний характер, де суспільні функції активно впливають на її структуру і багато в чому визначають її розвиток. У цьому плані комунікативний статус і сутність мови комп'ютерників складає теоретичний і практичний інтерес. Тому ця стаття присвячена такому феномену, як комп'ютерна лексика, поява якої пов'язана з розвитком комп'ютерних технологій.

Розвиток мови – об'єктивний процес, у якому основну роль відіграє молоде покоління як найбільш гнучкий прошарок населення. Найяскравіше це явище проявляється на зламі епох, у періоди стрімких соціальних процесів, а також під час розвитку науки і техніки, а у нашому випадку – під час розвитку нових комп'ютерних технологій. У цьому питанні українська мова, без сумніву, знаходиться під впливом англійської мови. І ми не зможемо зупинити цей процес доти, поки самі не станемо створювати щось нове в галузі комп'ютерних технологій. "Сьогодні кожен користувач комп'ютерного середовища, так чи інакше зустрічається з особливою субкультурою так званих гакерів, у якій є свої міфи, герої, злодії, звісно, своя особлива мова" [1: 37].

Комп'ютерну лексику починають використовувати не лише комп'ютерники, але й люди, які зовсім не мають ніякого відношення до комп'ютера, оскільки це явище досить швидко вливається в життя сучасного суспільства. "Процес набуття нової лексики, більша частина якої є переробленими на місцевий лад англійськими словами, породило спочатку запозичення, а потім і терміни нової субкультури. І зрозумілі більшості слова, такі, як "юзер", "вінди", користуються більшою популярністю, ніж їхні літературні еквіваленти "користувач", "операційна система Windows" [2: 57]. Комп'ютерна термінологія повинна стати об'єктом уваги вчених – мовознавців, перекладознавців, оскільки, як видно з інших галузей науки, спеціальна лексика іноді проникає в літературну мову і закріплюється в ній на довгі роки.

При дослідженні комп'ютерної термінологічної системи слід також звернути увагу на наступну низку особливостей:

1. Процес аналізу комп'ютерної лексики ускладнюється різноманітністю і неоднозначністю термінології (професіоналізми, жаргонізми, арготизми, сленгізми).
2. Комп'ютерна термінологія у своєму функціонуванні і словотворі підпорядкована законам української мови. Зокрема, найпоширенішими способами словотворення у комп'ютерній лексиці є афіксальний, безафіксний, а також лексико-семантичний.
3. Для комп'ютерної лексики характерне застосування мовної гри і засобів мовної експресії.
4. Причини запозичення з англійської мови зумовлені розвитком комп'ютерних технологій в англійськомовних країнах, а саме – у США.
5. Для перекладу комп'ютерної термінології використовують декілька шляхів перекладу. Ми визначили чотири основних.

Транскодування, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Транскодування неологізмів відбувається в перекладі в тих випадках, коли в культурі і, зокрема, науці країни мови перекладу відсутнє відповідне поняття і відповідний перекладний еквівалент, а перекладач не може підібрати слово або слова в мові перекладу, які б адекватно передавали зміст поняття і відповідали вимогам до термінотворення.

Особливо часто транскодування термінів відбувається в тих випадках, коли термін у мові перекладу складається з міжнародних терміноелементів латинського або давньогрецького походження. Транскодування поділяється на чотири підвиди. Розглянемо кожен із них окремо:

Транслітерація: *commutator – комутатор; processor – процесор; operator – оператор; monitor – монітор; printer – принтер; indicator – індикатор; buffer – буфер; portal – портал; server – сервер; laser – лазер; multimedia – мультимедія; decoder – декодер; port – порт; plotter – плотер; scanner – сканер.*

Необхідно зазначити деякі особливості у перекладі цих слів-термінів, а саме: 1) подвоєння приголосних між голосними не передається, як, наприклад, у слові "комутатор"; 2) літера г у кінці зазвичай передається, незалежно від того, чи вимовляється вона у слові-джерелі, наприклад, монітор.

Транскрибування: *tuner – тюнер; browser – браузер; site – сайт; provider – провайдер; cluster – кластер; display – дисплей; user – юзер; driver – драйвер; cartridge – картридж; computer – комп'ютер.*

Цьому шляху перекладу властива така особливість у перекладі українською мовою, як передача в будь-якому випадку літери г, наприклад, *driver – драйвер*.

Змішане транскодування: *on-line* – он-лайн; *interface* – інтерфейс; *organizer* – організатор; *device* – девайс; *chat* – чат; *chipset* – чіпсет; *adaptor* – адаптор; *chorus* – хорус.

Адаптоване транскодування: *profile* – профіль; *matrix* – матриця; *domain* – домен; *command* – команда; *card* – карта; *menu* – меню; *viewer* – в'ювер.

Цьому шляху перекладу притаманні наступні особливості: 1) використання в українській мові пом'якшення в кінці слова, яке відсутнє в англійському слові, наприклад, *модуль*; 2) наявність родового закінчення в мові перекладу, наприклад, модифікація; 3) подвоєння приголосних між голосними не передається в українській мові.

Калькування – переклад лексичних одиниць оригіналу шляхом заміни їх складових частин – морфем або слів – їх лексичними відповідниками в мові перекладу. Калькування як прийом перекладу частіше застосовується в перекладі складних слів (термінів). Воно може застосовуватися також стосовно тільки одного з компонентів складеного слова (терміна). Досить часто калькування застосовуються в перекладі до тих складних термінів, що утворені за допомогою поширених загальнонародних слів.

У ряді випадків використання прийому калькування супроводжується зміною послідовності калькованих елементів. Нерідко в процесі перекладу транскрипція і калькування використовується одночасно. Наводимо наступні приклади: *control panel* – панель управління; *matrix printer* – матричний принтер; *hot keys* – гарячі кнопки; *file system* – файлова система; *data warehouse* – інформаційне сховище; *artificial neural network* – штучна нейронна мережа; *composite key* – композитний ключ; *computer network* – комп'ютерна мережа; *mailbox* – поштова скриня; *error checking* – контроль помилок; *ring network* – кільцева мережа; *network neighborhood* – мережеве оточення.

Описовий переклад – слово замінюється в мові перекладу словосполученням, яке адекватно передає зміст слова. При застосуванні описового перекладу важливо переконатися, що в мові перекладу відсутній перекладний відповідник (зрозуміло, що перекладні словники ще не могли його зафіксувати, проте він може бути зафіксований, зокрема, у вже перекладеній літературі), щоб не створювати термінологічні дублети в мові перекладу.

Для того щоб правильно застосувати такий прийом перекладу, необхідно добре знати предметну сферу тексту, що перекладається, щоб правильно розкрити зміст позначеного терміном поняття. Пропонуємо розглянути наступні приклади: *burning* – запис компактдиска; *capture*; *cross fade* – плавний перехід від одного звукового фрагмента або відеокліпа до іншого; *deluxe* – розширена версія програмного пакета, яка включає додаткові програми чи можливості; *freeware* – безкоштовне програмне забезпечення; *software* – програмне забезпечення; *log* – текстовий файл звіту, в який записують усі дії, які виконує програма, і їх результати; *shareware* – умовно-безкоштовне програмне забезпечення, з яким можна працювати протягом певного часу; *wizard* – інтерактивний інструмент для покрокового виконання різних операцій; *protocol* – метод передачі даних.

Еквівалентний переклад – значення англійського слова повністю відповідає значенню одного українського слова. Цей вид перекладу досить поширений при перекладі англійських комп'ютерних термінів, хоча в українській мові існує не надто велика кількість слів-відповідників у цій галузі. Ми можемо навести наступні приклади еквівалентного перекладу: *keyboard* – клавіатура; *memory* – пам'ять; *message* – повідомлення; *mode* – режим; *mouse* – маніпулятор; *notepad* – записна книжка; *pitch* – рівень, висота; *screen* – екран; *desktop* – робочий стіл; *network* – мережа; *bar* – панель; *drive* – дисковод; *error* – помилка; *lock* – блокування.

Отже, у нашій статті ми опрацювали лише невелику частку того багатого матеріалу, яким є для вчених мовознавців комп'ютерна термінологія, але можемо зробити кілька висновків. Із прикладів, які ми опрацювали, можна вивести таку закономірність: найбільш уживаним шляхом перекладу є транскодування, а найменш уживаним – калькування.

Комп'ютерна термінологія є, мабуть, найдинамічнішою із термінологічних систем, і в ній навряд чи колись можна буде поставити крапку та вважати дослідженою, оскільки інновації в комп'ютерній техніці розвиваються досить стрімко і не дають ні хвилини відпочити лінгвістам, зокрема перекладачам з англійської мови (звідки й потрапляє до нас більшість комп'ютерних термінів), які покликані тлумачити ці терміни, перекладати їх, вникати подекуди не лише в мовознавчі питання (який спосіб перекладу використати), а й у технічні деталі описуваного поняття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Купцова Н.С. Особенности языка хакеров. – Хабаровск, 2000 – 271 с.
2. Галичкина Е. Н. Специфика компьютерного дискурса. – Волгоград, 2001 – 312 с.

Матеріал надійшов до редакції 19.04.2005 р.

Кучман И.М. Перевод английских терминов в области компьютерных технологий.

Предметом статьи является анализ функционирования компьютерных терминов в терминологических системах украинского и английского языков. Рассмотрено и проиллюстрировано основные способы перевода английских компьютерных терминов на украинский язык.

Kuchman I.M. Translation of English terms in the field of computational technologies.

The article analyses functioning of computational terms in terminological systems of Ukrainian and English languages. It investigates and illustrates the principal ways of translating English computational terms into Ukrainian.